

Liite 4: Alueen muutosohjelmakokonaisuus

Esittelijät: hyvinvointialuejohtaja Tero Järvinen, hallinto- ja strategiapalveluiden toimialuejohtaja Tommi Niemi, sosiaalijohtaja Tanja Penninkangas, johtajaylilääkäri Kirsti Kähärä, johtajaylihoitaja Kaija-Riitta Suonsyrjä, pelastusjohtaja Harri Setälä, talusjohtaja Anu Helin

Palvelujen saavutettavuus ja saatavuus sekä palveluverkko

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen Uudistus-, tuottavuus- ja vaikuttavuus- ohjelma (jatkossa UTV-ohjelma) on valmistelu laaja-alaisesti yhdessä luottamushenkilöiden, virkajohdon ja henkilöstön kanssa.

UTV-ohjelman päätavoitteena on turvata väestön tarpeita vastaavat, kustannustehokkaat ja vaikuttavat palvelut. Painopiste on palvelurakenteen keventämisessä, mikä on edellytys kustannuskehityksen hallinnalle ja resurssien riittävyyden varmistamiselle. Painopistettä siirretään ennaltaehkäiseviin, terveyttä ja hyvinvointia edistäviin sekä kotona asumista mahdollistaviin palveluihin.

UTV- ohjelman teemat ovat:

- tasapainoinen ja tarkoituksenmukainen palveluverkko ja -tarjonta,
- henkilöstön saatavuuden varmistaminen ja hyvinvoiva henkilöstö,
- tukipalvelujen ja hallinnon uudistaminen,
- digitalisaation ja teknologian hyödyntäminen sekä
- palveluiden integraatio ja vaikuttavuus.

Hyvinvointialueen toimintaympäristön reunaehdoiksi on tunnistettu palvelutarpeen kasvuun, rahoituksen riittävyyteen ja henkilöstön saatavuuteen liittyvät haasteet sekä niiden suhde palvelujen järjestämismahdollisuuksiin. Kaikki edellä kuvatut reunaehdot edellyttävät työn tuottavuuden kasvattamista.

Työvoiman saatavuus ja riittävyys

Hyvinvointialueella on merkittäviä haasteita henkilöstön saatavuudessa. Organisaatio on paikoin aliresursoitu, mikä voi johtaa henkilöstön uupumiseen ja vaarantaa palveluiden lakisääteistä järjestämistä.

Hoitohenkilökunnan saatavuus ei ole olennaisesti parantunut. Tällä hetkellä täyttämättömiä tehtäviä on noin 170, eniten vajetta esiintyy ikäpalveluissa. Lääkäreistä on eniten pulaa sote-keskuksissa, etenkin pohjoisella alueella. Suurin vajaus on sote-keskusten pitkäaikaisista lääkäreistä, jolloin hoidon jatkuvuuden ylläpitäminen on vaikeaa. Yksintyöskentely tai työskentely pienessä työryhmässä haastaa rekrytointia, millä on merkitystä myös palveluverkkokysymyksiin. Lääkärilupaa paikataan vuokralääkäreillä, mutta työn vaikuttavuus ei vastaa pysyvien lääkäreiden työn vaikuttavuutta.

Erytisalojen henkilöstö on 1/3 koko hyvinvointialueen henkilöstöstä. Erytisalojen henkilöstövajeella on huomattava vaikutus lakisääteisten palveluiden järjestämiseen sekä palvelu- ja hoitoprosessien toteutumiseen. Sosiaalityöntekijöistä on erityisen kova puute vammaispalveluissa, lastensuojelussa ja lapsiperheiden palveluissa. Erytisen huolestuttavana alueella

näyttäytyy psykologien puute, mistä johtuen henkilöstömitoitukset eivät täyty lasten ja nuorten psykologipalveluissa.

Sote- ja pelastusalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi käynnistetään Hyvän työn ohjelma, joka sisältää strategisessa tiekartassa 2022–2027 ehdotettuja toimenpiteitä. Ohjelman tavoitteena on helpottaa sosiaali- ja terveysalan henkilöstövajetta ja lisätä alan veto- ja pitovoimaa. Tässä ovat apuna mm.

- riittävät koulutusmäärät ja eettinen kansainvälinen rekrytointi,
- koulutuksen sisältöjen kehittäminen,
- työnjaon ja työn organisoimisen uudistaminen,
- teknologisten ratkaisujen monipuolinen hyödyntäminen sekä
- työssä jaksamisen ja hyvän työn edellytysten parantaminen eri keinoin Suomessa.

Tavoitteeksi on asetettu työkykyjohtamisen tehostaminen ja työssäolopäivien lisääminen. Erittäin tärkeää on tehdä tiivistä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa eri alan ammattilaisten saatavuuden parantamiseksi. Lisäksi on huomioitava, että palveluverkon tiivistäminen parantaa henkilöstön osaamista ja moniammatillisuutta ja edistää työhyvinvointia.

Hoitohenkilökunnan saatavuuden parantamiseksi on luotu urapolkumalli, minkä odotetaan lisäävän työn mielekkyyttä. Hoitohenkilökunnan työpanosta ostetaan jonkin verran henkilöstövuokrausyrityksiltä. Vuokratyövoiman käyttöä pyritään jatkossa vähentämään kehittämällä varahenkilötoimintaa.

Lääkäreiden osalta sairaalassa on paras rekrytointitilanne operatiivisilla aloilla. Osaamisen ja koulutuksen turvaaminen on lääkäreiden paras rekrytointikeino. Etelä-Pohjanmaa on osallistunut tiiviisti lääkäreiden perusopetukseen jo pitkään, samoin erikoislääkärinkoulutukseen. Lääkäreiden koulutuksessa tehdään jatkuvaa YTA-alueen yhteistyötä. Syyskuun alussa on otettu käyttöön EVAL-appi erikoistumispaikkojen ilmoittamiseen ja hakuun.

Sosiaalityöntekijöiden saatavuuden parantamiseksi ollaan luomassa sosiaalityöntekijöiden urapolkumallia yhteistyössä YTA-alueen kanssa. Lisäksi hyvinvointialueelle suunnitellaan sosiaalityön maisteriohjelman toteuttamista ja sote-vaikuttavuuden professuuria sosiaalityöntekijöiden saatavuuden parantamiseksi.

Sote-integraation ja vaikuttavuuden edistäminen

Hyvinvointialueen organisaatorakenne tarkastellaan uudelleen integraationäkökulmasta. Organisaation leveyden ja korkeuden sekä päätöksentekorakenteen keventämisen tavoitteena on kohdentaa enemmän henkilöstöresurssia asiakastyöhön ja suoraviivaistaa toimintoja.

Perus- ja erityistason palveluita vahvistetaan uudistamalla palvelujen tuottamis- ja järjestämistapoja. Sote-integraatiota ja vaikuttavuutta pyritään edistämään merkittävästi kehittämällä sujuvia hoito- ja palveluketjuja erityisesti paljon palveluja tarvitseville. Lisäksi keskei-

set ydinprosessit määritellään, kuvataan ja toimeenpannaan palveluaukkojen ja päällekkäisen työn poistamiseksi. Rinnalla kehitetään laadun varmistamista, seuranta, mittaamista ja arviointia.

Sote-integraation ja vaikuttavuuden työkaluna kehitetään yhteistä asiakassuunnitelmaa ja yhteistä prosessia. Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnassa edistetään ratkaisuja, joiden avulla pystytään palvelemaan sekä sosiaali- että terveyspalvelujen asiakkaita ja toimintaa. Samalla huomioidaan 1.1.2024 uudistuva asiakastietolaki.

Integraatiotyötä priorisoitaessa tavoitteeksi on asetettu "*Turvallisesti kotoa kotiin*" – mallin luominen. Tavoitteena on sujuvoittaa sairaalassa tai sote-keskusten osastohoidossa olevien ikäihmisten koitutumista palveluiden piiriin eri toimialueiden yhteistyötä kehittämällä. Kehittämistyössä hyödynnetään meneillään olevan Ikäkotihankkeen, palliatiivisen hoito- ja palveluketjutyön sekä kotisairaalan yhdenmukaistamistyön tuloksia.

Hyvinvointialueen palveluiden kokonaisintegraatiota kehitetään myös digitaalisten palveluiden kautta OMAEP-alustalla. Tavoite on vahvistaa asteitta eri ikäisten asiakasohjauksen, vastaanottopalveluiden hoidon tarpeen arvioinnin, sote-tilannekeskuksen ja 116 117-neuvonnan yhteistyötä.

Digitalisaatio – automatiikka, tekoäly, etäpalvelut

Syksyllä 2023 on aloitettu erillinen digiprojekti, jonka tavoitteena on luoda Etelä-Pohjanmaalle toimiva digisotakeskus, joka tarjoaa kattavasti sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja. Tavoitteena on, että digitaalisesta sote- ja perhekeskuksesta tulee ensisijainen asiakkaan palvelukanava hyvinvointialueelle. Digisotakeskus tukee ammattilaisia, jotka työskentelevät alueella kuten kotisairaalassa, kotihoidossa tai ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä.

Digitalisaation painopisteiksi on määritelty järjestelmähankinnat (mm. RAI), ohjelmistojen integraatio, olemassa olevan tiedon ja robotiikan hyödyntäminen sekä digisotakeskuksen ja muiden etäpalvelujen voimakas kehittäminen. Kotihoitopalveluissa tullaan lisäämään etähoivalaitteiden käyttöä osana ikäihmisten kotihoitopalveluita.

Johtamisen tueksi otetaan käyttöön toiminnanohjausjärjestelmä. Tiedolla johtamisen hankkeessa pyritään laajamittaiseen tekoälyn hyödyntämiseen (mm. henkilöstöressurssin tai palvelutarpeen ennustamiseen – jopa hoidon tarpeen arviointiin).

Tiedolla johtamisen, analytiikan ja automatisoinnin osalta tavoitteena on toteuttaa tiedolla johtamisen tiekartan mukaisia toimenpiteitä, jotka parantavat tietotuotantoa kokonaisuudessaan. Raportoinnin ja analytiikkaratkaisujen osalta hyödynnetään tietoallasta, johon on koottu tietoa eri järjestelmistä. Tavoitteena on hyödyntää analytiikkaa päätöksenteossa, kyetä ennustamaan mm. resurssitarpeita ja mahdollistaa päätöksenteon tuki esimerkiksi kuntoutustarpeen ennustamisessa. Myös perusraportointiratkaisuja kehitetään esimerkiksi alueellisen palveluverkon analysointia varten.

Palvelutasopäätökset

Palvelutasopäätösluonnos on käsitelty turvallisuuslautakunnassa 21.9.2023. Luonnosversio on toimitettu aluehallintoviraston arvioitavaksi 22.9.2023.

Palvelutasopäätöksen valmistelussa on huomioitu aluehallintoviraston valtakunnallinen peruspalvelujen arviointi pelastustoimen nopean avun saannista vuodelta 2021. Siihen on toimenpide-ehdotuksena kirjattu, että pelastuslaitosten tulee tarkastella paikallisesti, miten sivutoiminen henkilöstö ja sopimuspalokunnat pystyvät tuottamaan pelastustoimen palveluita arkipäivisin, jolloin toimintaan osallistuva henkilöstö on pääsääntöisesti päivätöissä. Pelastustoimen tulee tarvittaessa kehittää toimintojaan niin, että pelastustoimen kiireelliset palvelut kyettäisiin turvaamaan arkipäivisin, mikäli paikallisesti havaitaan puutteita.

Sisäministeriö ei ole antanut hyvinvointialueelle pelastustoimen järjestämistä koskevia suosituksia vuosien 2021 ja 2022 hyvinvointialueneuvotteluissa. Myöskään kansallisia suosituksia ei ole tiedossa.

Valmius ja varautuminen

Hyvinvointialueen turvallisuuslautakunta on perustanut 22.6.2023 valmiuden ja varautumisen alueellista yhteistyötä varten yhteistyöryhmän, jossa on edustus alueen sosiaalihuollosta, terveydenhuollosta, pelastustoimesta, ympäristöterveydenhuollosta ja alueen kuntien varautumisesta. Myös Länsi- ja Sisä-Suomen YTA on perustanut YTA-tasoisesta valmiuden ja varautumisen yhteistyöryhmän.

Valmiuden ja varautumisen yhteistyöryhmän työskentelyn tavoitteena on yhtenäinen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelu, alueellisen valmiussuunnitelman työstäminen, yhteisen tilannekuvan luominen sekä alueellisten erityispiirteiden huomioiminen.

Lisäksi Etelä-Pohjanmaalla toimii turvallisuusfoorumi, johon kuuluvat hyvinvointialueen edustajien lisäksi mm. kuntien edustajat, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Pohjanmaan poliisilaitos, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen Punainen Risti ja Puolustusvoimat. Turvallisuusfoorumin vetovastuu siirtyy hyvinvointialueelle vuoden 2024 alussa.

Konkreettisina valmiuden ja varautumisen toimenpiteinä on toteutettu myös seuraavat toimenpiteet

- Evakuointisuunnitelmaan liittyen käytännön yhteistoiminnan harjoitus PAPU23
- Väestönsuojelun SM selvitys
- Väestöhälytínjärjestelmän kunnossapitosuunnitelma (kehittämishanke)
- Laajamittainen maahantulon (LAMA) huomioiminen väestön vastaanottamisessa (evakuointisuunnitelma)

Tukipalvelut

UTV- ohjelmassa käydään tukipalveluiden palvelut ja tuotantotavat järjestelmällisesti läpi ja palvelurakenne yhtenäistetään. Jokaisessa tukipalvelukokonaisuudessa tarkastellaan kokonaisuuksia, joissa voidaan tarkastella tuotantotapojen muutoksia, jotka tuovat kokonaissäästöjä. Oma tuotantona jatkavien tukipalvelujen palveluverkkoa tiivistetään näistä esimerkeinä ateriapalvelut, välinehuolto, hoitotarvikejakelu ja varastot.

UTV-ohjelmassa tunnistettiin palvelutuotannon kannalta kriittiset toiminnot, joiden tukipalvelujen tulee olla aina omaa tuotantoa. Mitä kauemmas toimintavarmuuden kannalta kriittisestä toiminnasta siirrytään, lisääntyy mahdollisuus ulkoistamiseen markkinoille tai hankintalain mukaisesti sidosyksiköihin. Näiden muutosten tulee tuoda kustannussäästöjä. Ateriapalveluissa hyvinvointialueella toimintoja on jo siirretty sidosyksikköön. UTV-ohjelmassa tilojen vähennystavoite on 20 % neliöiden osalta vuosina 2024–2026. Toetuudessaan tämä vähentää tukipalveluiden, esimerkiksi laitoshuollon tarvetta.

Talouden tasapainottaminen

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen talousarvio on vuodelle 2023 32,48 miljoonaa euroa alijäämäinen. Aluehallitus nimesi 20.9.2022 § 265 talouden tasapainottamistyöryhmän, joka linjasi 3.10.2022 kokouksessaan, että vuosille 2023–2026 laaditaan talouden tasapainottamisohjelma. Kevään 2023 alussa UTV-ohjelman lähtökohtaiseksi tavoitteeksi asetettiin 40 miljoonan sopeutuspaketin valmistelu.

Talouden ennuste on heikentynyt alkuperäisestä vuoden 2023 talousarviosta. Aikavälin 1–8/2023 talouden toteuman ja ennusteen perusteella arvioidaan, että alijäämän kokonaismäärä vuoden 2023 osalta on noin 38 miljoonaa euroa.

Aluevaltuusto hyväksyi 9.10.2023 UTV-ohjelman vuosille 2024–2026, jolla tavoitellaan noin 56 miljoonan kustannussäästöjä kyseisille vuosille.

- Vuodelle 2024 kohdentuvat kustannussäästöt: 15 000 000 euroa
- Vuodelle 2025 kohdentuvat kustannussäästöt: 28 000 000 euroa
- Vuodelle 2026 kohdentuvat kustannussäästöt: 13 000 000 euroa

Lisäksi UTV-ohjelmassa on linjattu seuraavasti:

- Vuosikatteen tulee kattaa poistot.
- Jotta hyvinvointialue turvaa lainanottovaltuudet ja mahdollisuuden investoida tulevina vuosina edellytyksenä on, että käyttötalouden tuloslaskelman vuosikate asettuu vuosina 2024–2026 tasolle 35–40 miljoonaa euroa.
- Negatiivinen vuosikate tarkoittaa automaattisesti, että hyvinvointialueella ei ole lainanottovaltuutta.

UTV-ohjelma rakentuu sisällöllisesti kahdesta toisiaan tukevasta osiosta. Osio 1 tähtää 56 miljoonan sopeutustoimiin, joita voi tarkastella rakenteellisina, taloudellisia säästöjä aikaansaavina keinoina. Osio 2 hyödyntää Valtioneuvoston 23.3.2023 myöntämän avustuksen toiminnan kehittämiseen ja vakiinnuttamiseen. UTV-ohjelma määrittelee tulevat kehityshankkeet. Avustuksen kokonaismäärä on 13 897 849 euroa ja avustus on käytettävissä 31.12.2025 mennessä.

Investoinnit 2025 - 2028

Vuosien 2025 -2028 investointiohjelmaa käsitellään talous- ja investointilautakunnassa 5.12.2023, aluehallituksessa 12.12.2023 ja aluevaltuustossa 18.12.2023.

Hyvinvointialueella on parhaillaan käynnissä lainanottovaltuusneuvottelut. Hyvinvointialue on päivittämässä investointiohjelmaa 2023–2026 (valtuustokäsittely 20.11.2023) sekä investointiohjelmaa 2024–2027 (valtuustokäsittely 20.11.2023). Päivitykset pitävät sisällään linjauksia (Seinäjoen perhekeskus Aallokko, Alavuden sotekeskus), joiden avulla hyvinvointialue pystyy määrittelemään ministeriöiden suuntaan tavoitteensa vuoden 2024 lainanottovaltuuden osalta. Investointiohjelma 2024–2027 päivitetään välttämättömyysperiaatetta noudattaen. Lisäksi Toimitilat 2040-hankeen osalta tehtävät päätökset vuonna 2024 määrittelevät ratkaisevasti tulevien vuosien investointitasoa.